

ANY PEDROLO 2018

ANNA MARIA VILLALONGA
Universitat de Barcelona
annavillalonga@ub.edu

A partir de la proposta de la Institució de les Lletres Catalanes i de la llavors directora Laura Borràs, la Comissió de Commemoracions del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya va prendre la decisió de celebrar oficialment, l'any 2018, el centenari del naixement de l'escriptor Manuel de Pedrolo i Molina (L'Aranyó, 1 d'abril de 1918 - Barcelona, 26 de juny de 1990). La commemoració comptava d'antuvi amb el suport de la Fundació Pedrolo, presidida per Adelais de Pedrolo, l'única filla de l'autor, organisme que des de fa anys es dedica a la conservació i difusió del llegat pedrolià. El comissariat de l'Any Pedrolo es va encarregar a Anna Maria Villalonga Fernández, professora de Literatura del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, investigadora, crítica literària i escriptora.

La celebració del centenari de Manuel de Pedrolo s'emmarca en el conjunt de commemoracions promogudes pel Govern de la Generalitat amb la voluntat de posar en relleu la tasca i la significació de les figures més remarcables de la nostra tradició literària i artística. En el cas de Manuel de Pedrolo, un dels més prolífics, innovadors i rupturistes escriptors del segle XX, però també un intel·lectual compromès ideològicament i de forma irrevocable amb el país, la llengua i la cultura catalanes. La reivindicació de l'autor segarrenc era, en certa manera, una assignatura pendent. Tot i tractar-se del responsable de l'obra més llegida, venuda i traduïda de la nostra tradició literària, va morir amb una sensació de fracàs i oblit, bandejat pels cercles del poder polític i cultural. Aquest és un dels motius que justificaven, a banda del seu valor intrínsec com a literat, una commemoració del nivell de l'Any Pedrolo.

El segarrenc va escriure poesia, teatre, relats, novel·les, dietaris i articles, fou traductor i director de la Col·lecció de novel·la negra «La cua de palla». Més de 120 obres d'una gran varietat que pretenien abraçar la totalitat literària que mancava a la nostra literatura. Sempre va entendre la seva obra com un servei al país i es va proposar dotar les lletres catalanes de la màxima normalitat possible. La idea era fer arribar la literatura en català a un públic ampli, cobrir la demanda de qualsevol lector en la nostra llengua. Va dedicar la vida a predicar amb l'exemple, amb textos d'una gran diversitat, susceptibles de ser llegits per un ventall de persones molt ampli. El projecte era molt ambiciós i Pedrolo va viure tota mena de vicissituds, va caure en l'ostracisme dels incompresos i dels incòmodes i va morir convençut que havia fracassat. És per això que, en el seu centenari, era important reivindicar-lo i situar la seva figura al lloc que li pertany.

Manuel de Pedrolo va ser un gran lluitador per la llibertat, insubornable i honest, defensor de les classes desfavorides, antimilitarista, ateu, independentista, treballador per la justícia en un sentit ampli, internacionalista i universal. Poc amant de freqüentar els cercles de poder i intel·lectuals, va viure en un exili interior que li va permetre ésser un creador lliure. Enmig d'un clima social repressiu i asfixiant, Pedrolo no va renunciar mai a les seves idees ni a escriure allò que realment volia. No només al llarg de la postguerra franquista, sinó també més tard. Crític amb el pujolisme i l'autonomisme, va resultar un personatge molest per a l'entorn de la cultura oficial, tot i que mai no va escriure en una llengua que no fos la catalana. Tot i això, Pedrolo va aconseguir no només un destacable èxit popular, sinó també la majoria de premis literaris del moment (Joanot Martorell, Prudenci Bertrana, Víctor Català, Sant Jordi, etc.). L'any 1979 va ser distingit amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

Algunes qüestions han enterbolit la seva percepció pública. Per exemple, la dificultat motivada pel freqüent decalatge temporal —causat pel rigor de la censura— entre la composició de les obres i la seva publicació. La recepció es complica quan tenim accés per primer cop a un text escrit molts anys enrere i sense una contextualització prèvia. També va topar amb la visió dels centres de poder cultural al voltant d'allò que havia de ser la literatura catalana. La cultura literària dominant, de mirada restrictiva i poc agosarada, difícilment tolerava els seus plantejaments oberts i avançats. Pedrolo postulava la necessitat de conrear totes les formes literàries, tipologies i gèneres: volia guanyar lectors, acostumar la gent a gaudir de qualsevol tipus de lectura en català. Fou responsable de cicles tan ambiciosos com el del *Temps obert*; de modernes indagacions textualistes al voltant del llenguatge novel·la; de textos ideològicament compromesos; de novel·les de gènere negre i de ciència-ficció que pràcticament són pioneres en català i d'una llarga llista de títols difícils de catalogar. Pedrolo sorprèn i provoca, es renova a cada proposta, intenta ser l'escriptor total, però resulta força incomprens. És titllat de grafòman, d'excessiu i de poc curós. En lloc d'admetre el seu esforç, va ser acusat d'incapaç de trobar una veu pròpia. També l'èxit desmesurat de *Mecanoscrit del segon origen* (1974) va eclipsar la resta de la seva obra.

Potser perquè el món de la cultura tenia pendent d'aclarir aquestes qüestions, l'Any va esdevenir una fita tan extraordinària. La societat civil va fer seva la celebració, que funcionà en totes les direccions i des de totes les direccions, des de la institució més petita a la més elevada. Endemés, la commemoració es produí en un context polític complicat, enmig del qual la figura ideològicament compromesa de Pedrolo va ser un referent i va servir per tal que moltíssima gent el recordés o descobrís. La seva presència al llarg del territori va funcionar a partir de la voluntat de reconeixement, reivindicació i recuperació. D'una banda, s'havia de demostrar la seva vàlua inqüestionable des del punt de vista literari, intel·lectual i artístic. D'una altra, no oblidar que la seva faceta com a escriptor sempre va estar decididament lligada al seu pensament i ideologia.

Aconseguir la visibilitat de la gran extensió del corpus literari de Pedrolo era un dels objectius oficials de l'Any. Les iniciatives van ser moltes. La gran implicació editorial, de les biblioteques, dels centres d'ensenyament, del món universitari, dels festivals literaris i un llarg nombre d'etcèteres hi van contribuir enormement. En el cas de les nombroses reedicions de llibres, la importància resulta cabdal: quasi trenta novel·les, un inèdit, dues traduccions i diversos estudis i assaigs. Encara hi ha projectes en marxa que ampliarien l'oferta de llibres disponibles.

La presentació oficiosa de l'Any Pedrolo se celebrà a Barcelona, a l'Editorial Comanegra, amb motiu de l'aparició d'una de les reedicions (23-11-2017), amb la presència de la directora de la ILC, la filla de l'autor i la Comissària de l'Any. L'acte fou una trobada prèvia a la roda de premsa oficial, que va tenir el lloc al Palau Marc, Departament de Cultura de la Generalitat (16-1-2018).

A la roda de premsa van ser exposades les línies mestres de la commemoració, sense sospitar que es quedarien curtes i superarien totes les expectatives, precisament per l'amplíssim ressò que a tants nivells va tenir l'Any. Una de les idees era utilitzar tots els recursos que actualment ofereixen les noves tecnologies. La pàgina web oficial del Centenari i el compte de Twitter foren (i són) una gran via de difusió.

Durant la celebració es van pronunciar nombroses conferències en tot el territori, inclòs el País Valencià i l'illa de Mallorca, en àmbits molt diversos: Aules d'Extensió Universitària, llibreries, biblioteques, associacions culturals, etc. La majoria foren a càrrec de la comissària, la filla de l'autor i d'un dels grans experts i membre de la Fundació, Antoni Munné-Jordà. Però, atesa la quantitat de propostes, també hi van col·laborar altres estudiosos i divulgadors, com Margarida Arizeta, Màriam Serrà, etc. La participació dels diversos implicats en nombroses taules rodones també va sovintejar: festivals de novel·la negra arreu del territori, a la Fira Litoral, a la Setmana del Llibre en Català (dos actes, una lectura i una taula rodona), a la Fira del Llibre de segona mà del Passeig de Gràcia, al Mercat de Nadal de l'antiga fàbrica Damm.

Pel que fa als mitjans de comunicació, les entrevistes en ràdios, diaris, revistes, blogs, pàgines web i televisions van ser prou significatives. La comissària va participar en programes diversos a Ràdio 4 (Els Matins, el Club Dante, Wonderland), a Catalunya Ràdio (Gravetat Zero, La Nit dels Ignorants), Ràdio Sabadell (Quimèric) i un nombre llarguíssim de ràdios i programes locals. El mateix succeeix amb la televisió (BTV Terrícoles, República Televisió, Esplugues TV, Ràdio Televisió Espanyola, Circuit vídeo ICUB). El conjunt d'aquesta informació, juntament amb el referent als articles i entrevistes en premsa en paper i digital (Adelais de Pedrolo, A. Munné-Jordà, A. Villalonga, etc.) consta en el Dossier de Premsa confeït per la Institució de les Lletres Catalanes i que es pot consultar a la pàgina web del Centenari.

El 4 de desembre va tenir lloc l'acte institucional de l'Any Pedrolo, a mode de cloenda, organitzat per la Institució de les Lletres Catalanes i la col·laboració del Teatre Nacional de Catalunya. Va ser a la Sala Tallers i va combinar els discursos institucionals amb representacions teatrals i musicals. Cal destacar la representació teatral de *Llibertat d'expressió*, un text teatral breu de 1985 que mai no s'havia representat.

Alguns fets destacats de l'Any en diversos àmbits:

- La pel·lícula *Tocats pel foc*, basada fidelment en la novel·la homònima, amb guió i direcció de Santi Lapeira.
- Jornada de joves lectors al Centre d'Arts Santa Mònica. Conferència sobre Pedrolo per a joves lectors (A. Villalonga, 30 de juny).
- El lliurament del Premi 7 lletres al Castell de Concabella (6 de juliol).
- La inauguració de la Fira de Tàrraga, amb una ruta literària per la ciutat a càrrec de Xavier Garcia i l'apertura de l'exposició «Pedrolo, pas a pas» (30 d'agost).
- La celebració de l'edició de Cervera, Vila del Llibre, dedicada íntegrament a la figura de Manuel de Pedrolo (20 i 21 d'octubre).
- Jornada inaugural dedicada a Manuel de Pedrolo dins del Festival Internacional de Poesia de Lleida (20 de novembre).

Activitats universitàries i acadèmiques:

- Simposi *Vigència de Manuel de Pedrolo*, UAB (abril 2018), que analitzà la importància de l'obra de Manuel de Pedrolo en el marc de la literatura catalana contemporània. Organitzat per la UAB (el Departament de Filologia Catalana i el Grup d'Estudis de la Traducció Catalana Contemporània), la ILC i la Societat Catalana de Llengua i Literatura. També hi col·laboraren l'AELC, l'Ajuntament de Tàrraga, la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB, la Fundació Manuel de Pedrolo i el PEN català.
- Simposi *Manuel de Pedrolo, una mirada oberta*, UB-UDL (octubre 2018). La Universitat de Barcelona i la Universitat de Lleida organitzaren aquestes Jornades Internacionals, que se celebraren els dies 24 i 25 d'octubre a la Facultat d'Educació i a la Facultat de Filologia de la UB, i el 26, a la Facultat de Lletres de la UDL i a l'Institut d'Estudis Ilerdencs.
- Jornada *Centenari Manuel de Pedrolo*, UV (novembre 2018). El Departament de Filologia Catalana de la UV se sumà a les celebracions amb la Jornada celebrada el dia 27 de novembre a la Sala de Graus Enric Valor de la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació.
- Digitalització del conjunt de l'obra pedroliana a càrrec de la Càtedra Màrius Torres de la UDL i amb el suport de la ILC.
- Arxiu documental a l'Espai Pedrolo del Castell de Concabella (en continuat procés d'ampliació i renovació).

L'ampli conjunt d'exposicions, festivals, xerrades, espectacles musicals, teatrals i poètics, conferències, taules rodones, actes relacionats amb l'ensenyament i amb clubs de lectures, la participació valuosíssima de les biblioteques, rutes literàries, lectures compartides, etc. són tan nombrosos que allargarien excessivament aquesta crònica. De la mateixa manera, tampoc no podem incloure una llista de la totalitat de publicacions que s'han produït. Tanmateix, tot consta de manera detallada en la pàgina web del centenari, que continua activa i a disposició del públic com a testimoni d'un Any literari absolutament esplèndid.